

FAGFORENINGERNE OG FAGFORENINGSLITTERATUREN UNDER OG EFTER VERDENSKRIGEN.

Af Even Marstrand.

I.

En af de ganske aabenbare Følger af Verdenskrigen var et hidtil ukendt Opsving i Fagforeningernes Medlemstal i alle Lande. Den første Virkning var ganske vist en Svækkelse af den faglige Arbejderbevægelse, særlig i de krigsførende Lande. En stærk Nedgang i Organisationernes Medlemstal blev en naturlig Følge af den tvungne eller frivillige Møden under Fanerne. Men desuden svækkedes ogsaa Fagforeningernes Kamplyst og Kampkraft gennem Borgfreden. Medens Vaabnene førtes mod de ydre Fjender, hvilede Fagkampens Vaaben. I Tyskland oplevede man det for et saa stort Rige forbavsende Resultat, at der i 1915 kun var 66 Arbejdskampe med 2221 strejkende eller udelukkede Arbejdere. I andre Lande virkede Borgfreden maaske ikke saa stærkt, men selv i de neutrale Lande, som f. Eks. i Danmark, mærkedes der jo ogsaa fra Arbejdsgiveres og Arbejderes Side Bestræbelser for at holde Fred.

Men svækkede saaledes Verdenskrigen i sin Begyndelse Fagforeningerne med Hensyn til Medlemstal eller fik dem til at ligge todt, saa tog de saa meget mere Revanche mod Slutningen af Krigen eller efter den. Det var til noget forskellige Tidspunkter, denne stærke Opdrift satte ind i de forskellige krigsførende og neutrale Lande. Her skal i Korthed gøres Rede for Bevægelsen i nogle af de Lande, som interesserer os mest¹⁾.

England havde allerede i Tiden før Krigen, i de urolige

¹⁾ En statistisk Oversigt over Udviklingen findes i det norske „Sociala Meddelelser“ 1921. Nr. 4.

FAGFORENINGERNE OG FAGFORENINGSLITTERATUREN UNDER OG EFTER VERDENSKRIGEN.

Af Even Marstrand.

I.

En af de ganske aabenbare Følger af Verdenskrigen var et hidtil ukendt Opsving i Fagforeningernes Medlemstal i alle Lande. Den første Virkning var ganske vist en Svækkelse af den faglige Arbejderbevægelse, særlig i de krigsførende Lande. En stærk Nedgang i Organisationernes Medlemstal blev en naturlig Følge af den tvungne eller frivillige Møden under Fanerne. Men desuden svækkedes ogsaa Fagforeningernes Kamplyst og Kampkraft gennem Borgfreden. Medens Vaabnene førtes mod de ydre Fjender, hvilede Fagkampens Vaaben. I Tyskland oplevede man det for et saa stort Rige forbavsende Resultat, at der i 1915 kun var 66 Arbejdskampe med 2221 strejkende eller udelukkede Arbejdere. I andre Lande virkede Borgfreden maaske ikke saa stærkt, men selv i de neutrale Lande, som f. Eks. i Danmark, mærkedes der jo ogsaa fra Arbejdsgiveres og Arbejderes Side Bestræbelser for at holde Fred.

Men svækkede saaledes Verdenskrigen i sin Begyndelse Fagforeningerne med Hensyn til Medlemstal eller fik dem til at ligge todt, saa tog de saa meget mere Revanche mod Slutningen af Krigen eller efter den. Det var til noget forskellige Tidspunkter, denne stærke Opdrift satte ind i de forskellige krigsførende og neutrale Lande. Her skal i Korthed gøres Rede for Bevægelsen i nogle af de Lande, som interesserer os mest¹⁾.

England havde allerede i Tiden før Krigen, i de urolige

¹⁾ En statistisk Oversigt over Udviklingen findes i det norske „Sociale Meddelelser“ 1921. Nr. 4.

Aar, da syndikalistiske Tendenser første Gang viste sig her, oplevet en stærk Fremgang i den faglige Arbejderbevægelse. Fra omtrent $2\frac{1}{2}$ Mill. Medlemmer i 1910 gik det frem til over 4 Mill. i 1913. Krigen bragte en foreløbig Standsning eller lille Tilbagegang, men allerede 1915 og 1916 kunde dog opvise smaa Fremgange. Saa kom 1917 med en Tilvækst paa omtrent 1 Million. Allerede ved Udgangen af dette Aar nærmede Medlemstallet sig til $5\frac{1}{2}$ Mill. Og ved Begyndelsen af 1920 anslog Webberne Medlemstallet til over 6 Mill. I 1892 regnede de, at kun 20% af de voksne mandlige Arbejdere var organiserede, men i 1920 omtrent 60%¹⁾. Efter en anden Kilde skulde der endog have været 8 Mill. organiserede Arbejdere i Storbritannien og Irland ved Udgangen af 1919.

Tyskland havde ved Aaret 1910 overfløjet Fagforeningernes klassiske Land, England, i Antallet af organiserede Arbejdere. Der var 1910 3 Mill. Fagforeningsmedlemmer. Ved Udgangen af 1913 var det steget til $3\frac{1}{2}$ Mill. I Tyskland var Nedgangen under Krigen kolossal. Den fortsattes lige til Begyndelsen af 1917, da der ikke var mere end knap en Million tilbage i Fagforeningernes Række. Fra da af gik det atter op, og ved Slutningen af Krigen var man naaet omtrent til samme Højde som før Krigen. Men fra Krigens Afslutning og gennem hele Aaret 1919 skete der en Indrullering i Fagforeningerne, som er uden Eksempel i alle Tider og Lande. Alene i Aaret 1919 sprang Medlemstallet op fra 3,8 til 9 Mill. Ved Slutningen af 1920 regnedes med 11 Mill. Fagforeningsmedlemmer.

Et lignende Opsving finder man i alle andre Lande. I Frankrig, hvor den faglige Arbejderbevægelse før Krigen havde været temmelig svag og splittet, var der i de sidste Aar før 1914 omkring 1 Million organiserede Arbejdere. Efter nogle Aar, fra hvilken ingen Opgivelser haves, er Tallet ved Udgangen af 1917 $1\frac{1}{2}$ Mill., ved Udgangen af 1919 omtrent $2\frac{1}{2}$ Mill. Ogsaa i De forenede Stater i Nordamerika var Fagforeningsbevægelsen før Krigen forholdsvis svag og splittet. Naar man tager i Betænkning, at Befolkningen er omtrent dobbelt saa stor som Storbritanniens og Irlands, var det ikke meget, naar der ved Udgangen af 1913 var omtrent $2\frac{3}{4}$ Mill. Fagforeningsmedlemmer. Men efter at der havde været en

¹⁾ Sidney & Beatrice Webb: History of Trade Unionism. Revised Edition. 1920. S. 472.

Stilstand omtrent til Udgangen af 1916, voksede Tallet først i et Par Aar med $\frac{1}{2}$ Mill. aarlig og dernæst endnu stærkere i 1919, saa at der ved Udgangen af dette Aar var over $5\frac{1}{2}$ Mill. organiserede Arbejdere.

Endnu skal blot Udviklingen i de skandinaviske Lande omtales. I Sverige, hvor Storstrejken i 1909 havde svækket Fagforeningsbevægelsen meget føleligt, regnede man i Slutningen af 1913 med 136 000 Fagforeningsmedlemmer. I de følgende Aar var der lidt Stigning, men først fra 1917 kom der et større Opsving, saa at Tallet ved Slutningen af 1919 var 339 000. Norge, der jo i Arbejderbevægelsens Udvikling en lang Tid har staaet tilbage for sine Broderlande; men som ganske vist nu synes at være kommet forud i Radikalisme, havde ved Udgangen af 1913 64 000, men ved Udgangen af 1919 144 000 Fagforeningsmedlemmer. I Danmark var der ved Udgangen af 1913 154 000 organiserede Arbejdere. Her kom det store Opsving i 1918, der bragte Fagforeningerne omtrent 100 000 nye Medlemmer. Ved Udgangen af 1919 var der 360 000 Fagforeningsmedlemmer, et Tal, som yderligere steg med nogle faa Tusinde det følgende Aar.

Hvorved er nu denne stærke Vækst fremkommet? Er det ved, at Organisationsprocenten er steget inden for de forskellige Fag? Eller er nye Lag af Arbejderne kommet med i Organisationsbevægelsen? Der er noget af begge Dele. Men man faar dog ved at studere Forholdene nøjere Indtryk af, at Tilvæksten de fleste Steder særlig er sket derved, at visse Dele af Arbejderne, som før oftest har været uorganiserede, nu er blevet sammensluttede. Jeg skal i saa Henseende væsentlig holde mig til Udviklingen i England, dog med Sideblik til andre Lande.

For Englands Vedkommende har Sidney og Beatrice Webb i den sidste Udgave af deres „History of Trade Unionism“ fra 1920 kastet Lys over Udviklingen i den sidste Menneskealder, idet de i de tre Slutningskapitler (S. 472—718) fører den Fremstilling, de i sin Tid gav af den engelske Fagforeningsverden i Begyndelsen af 90erne, op til 1920. Jeg skal her lade den i og for sig meget interessante Skildring af Fagforeningernes Stilling i Lovgivningen, deres politiske Virksomhed o. s. v. ligge. Jeg skal i denne Sammenhæng holde mig til deres Fremstilling af Organisationens Udvikling inden for forskellige Grupper af Arbejdere. Der har her fundet store Forskydninger Sted mellem Fagene.

For det første er Kvinderne rykket stærkt frem. Web-

berne anslaa Antallet af fagorganiserede Kvinder i 1890 til 100 000, mest i Tekstilindustrien. 1907 var Tallet fordoblet. Et stærkt Stød fremad fik Kvindernes Organisationsbevægelse ved Loven om Lønraad 1908. Det viste sig her som altid, at Arbejderne skal hæves op over det allerlaveste Niveau, før de faar Lyst og Evne til at tilhøre en Organisation. Men især Krigen med dens stærke Efterspørgsel efter kvindelig Arbejdskraft bragte Tallet paa organiserede kvindelige Arbejdere i Vejret. Ved Begyndelsen af 1920 anslaaes deres Antal til $\frac{3}{4}$ Mill. Ogsaa i andre Lande, f. Eks. i Danmark, vil man kunne efterspore, at Tilvæksten for fagorganiserede Kvinder var stærkere end for Mændenes Vedkommende.

Den anden nye Hær indenfor Fagforeningernes Rammer, som i den sidste Menneskealder og særlig i de senere Aar har haft en særegen Vækst, er de ikke-faglærte, Arbejdsmændenes. Det var i England som andensteds først de faglærte Arbejdere, der blev organiserede. I England gav først Dokarbejderstrejken i 1889 Anledning til en stærkt stigende Indrullering af ikke-faglærte Arbejdere i Fagforeninger. Endnu 1907 var der dog kun omtrent 150 000 organiserede Arbejdsmænd. Men omtrent paa denne Tid begyndte Bevægelsen blandt Landarbejderne og andensteds. I Tiden før Krigen og navnlig under Krigen kom der en stærk Tilvækst, saa at Webberne mener, at Tallet paa organiserede ikke-faglærte Arbejdere i 1920 laa mellem $1\frac{1}{2}$ og 2 Mill., mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{3}$ af alle organiserede Arbejdere. Man træffer den samme Udvikling i andre Lande. Hvor Industriforbundene er fremherskende, som i Tyskland, er det ikke altid let at udskille de ikke-faglærte. Men det kan eksempelvis anføres, at det tyske „frie“ Landarbejderforbund, der i 1913 kun havde 20 000 Medlemmer, i 1919 havde øget dette Tal til 600 000. I Danmark var allerede før Krigen Arbejdsmændene i Industrien særdeles godt organiserede. Arbejdsmandsforbundet rummede allerede da over $\frac{1}{4}$ af samtlige organiserede Arbejdere, og omtrent paa samme Standpunkt stod det i 1919 og 1920. Men ogsaa her i Danmark gav Krigen Anledning til en særlig Bevægelse blandt Landarbejderne. Alene i Aaret 1918 steg det danske Landarbejderforbund fra 4200 til 30 000 Medlemmer.

Den tredie Hær inden for Fagforeningerne, som i senere Aar særlig er blevet forøget, er den, der rummer, hvad Englænderne kalder „The Black-coated Proletariat“, med andre Ord Handels- og Kontorpersonale af alle Slags, baade i privat

og i offentlig Tjeneste. Naturligvis har disse Fag ogsaa tidligere haft deres Foreninger, men disse har væsentlig haft Understøttelse eller Selskabelighed til Formaal. Det nye er, at de er blevet Kampforeninger og har optaget Fagforeningsmetoder, ligesom de for en stor Del har sluttet sig til Industriarbejdernes Centralorganisationer.

I England var der for 30 Aar siden saa at sige ingen virkelige Fagforeninger paa dette Omraade. Men ved Begyndelsen af 1920 anslog Webberne det samlede Antal organiserede Funktionærer, Handelsmedhjælpere o. s. v. til $\frac{3}{4}$ Mill. Handelsmedhjælperne, de kooperative Arbejdere, Jernbanernes Kontorpersonale, ja selv Lærerne har meget stærke Organisationer, der er begyndt at anvende Fagforeningernes Vaaben. Den største af Lærerforeningerne har ført flere Strejker for højere Løn. En Forening af Teknikere har ladet sig indregistrere som Fagforening, og Foreninger for Skuespillere og Journalister har søgt om Optagelse i Trades Union Congress. Særlig er dog Statens og Kommunernes Tjenestemænd blevet meget fastere organiserede i de sidste Aar. Postfolkenes Forening har sluttet sig til Trades Union Congress. Kun inden for Militæret og Politiet taaes eller anerkendes Fagforeninger ikke. Hvilket dog ikke har hindret, at selv det berømte Londonerpoliti har strejket. I August 1918 endte en rask, lille Strejke med, at der blev lovet Lønforhøjelse. Men en anden Strejke blandt Politiet et Aar senere, som ikke havde vundet almindelig Tilslutning, førte til de strejkendes Afskedigelse.

Ogsaa i Tyskland er der foregaaet en stærk Organisering af private og offentlige Funktionærer. Der har i Tilslutning til de forskellige Retninger inden for Fagforeningerne blandt Arbejderne dannet sig flere store Funktionærsammenslutninger. Saaledes talte „Afa“, d. v. s. „Arbeitsgemeinschaft freier Angestelltenverbände“, der slutter sig til de socialdemokratiske Fagforeninger, ved Slutningen af 1920 $\frac{3}{4}$ Mill. Medlemmer. I Danmark udviklede Handels- og Kontormedhjælpernes Forbund, der ved Udgangen af 1913 kun talte 3700 Medlemmer, sig stærkt under Krigen, saa at det 1920 var naaet op til 23 500 Medlemmer. I Amerika ser man ogsaa, at selv paa Omraader, hvor der før kun har været selskabelige eller understøttende Foreninger, er der nu dannet rene Fagforeninger, ofte med Tilslutning til den centrale Fagforeningsorganisation „American Federation of Labor“. Det gælder f. Eks. Postmændenes For-

ninger. Lærernes nationale Forbund „American Federation of Teachers“, har sluttet sig til Centralorganisationen¹⁾.

Som Sammenfatning af disse spredte og ufuldstændige Opgivelser kan det da nok siges, at Fagforeningernes Aand og Metoder i de seneste Aar af Krigen og de første Aar derefter mere og mere har gennemtrængt hele Samfundslivet. Der er saa at sige gaaet Fagforening i os allesammen. Det er ikke Meningen her at skildre Arbejdsgivernes Organisationer. Men det er bekendt, at ogsaa de har haft en meget stærk Fremgang i de samme Aar. Krigen, som ved sit Udbrud gjorde de fleste mere til Samfundsmennesker, end de ellers var, idet den fælles Fare lod mange se bort fra Særinteresser og føle sig som Borgere i det samme Land, har gennem sine senere Virkninger fremkaldt et Samfund med mere adskilte Baase end nogen Sinde før.

II.

Hidtil er væsentlig kun talt om den stærke Forøgelse af Fagforeningernes Medlemstal, som Krigen fremkaldte. Men Fagbevægelsens Styrke beror dog aabenbart ikke blot paa Talene, men nok saa meget paa Sammenhængskraften, paa Samarbejdet inden for Fagforeningerne og mellem Fagforeningerne. Først og fremmest vil det være af stor Betydning, om Foreningerne danner en Enhedsfront. I denne Retning har jo Danmark været et af de bedst stillede Lande, idet „De samvirkende Fagforbund“ i et kvart Aarhundrede har kunnet sammenfatte langt den største Del af samtlige organiserede Arbejdere. Indtil nu er det lykkedes at bevare omtrent $\frac{1}{5}$ af Fagforeningernes Medlemmer inden for „De samvirkende Fagforbund“. Først hvis Arbejdsmandsforbundets Udtræden bliver til Virkelighed, vil der ske en betydningsfuld Forrykkelse af Forholdet.

I England har Samarbejdet mellem Fagforeningerne hidtil været ret løst. I et halvt Hundrede Aar har der ganske vist bestaaet en aarlig Fagforeningskongres. Denne vælger et staaende parlamentarisk Udvalg, der navnlig i Tiden, før Arbejderne blev talrigt repræsenterede i Parlamentet, øvede en vis Indflydelse paa Lovgivningen. Men ud derover, og navnlig i Arbejdskonflikter, var der ikke Tale om fælles Optræden.

¹⁾ Se George Milton Janes: Tendencies in Trade-Union Development i Bogen „Trade Unionism and Labor Problems“, som senere skal nærmere omtales, S. 349—61.

Et betydningsfuldt Samarbejde mellem flere Fagforbund syntes at komme i Stand ved Oprettelsen af den saakaldte Triplealliance. Den blev indgaaet i December 1915 mellem Kulgrubearbejderne, Jernbanemændenes Landsorganisation og Transportarbejdernes Forbund. Men det er forstaaeligt, at Lederne tøvede med at sætte hele Forbundets Strejkemagt i Bevægelse. I Aarene efter Krigen deltog de forskellige Parter i Alliancen i den udbredte Strejkebevægelse. Men først i Foraaret 1921 udsendte den samlede Alliance sit første Ultimatum. Den store Kulgrubearbejderstrejke, som kom til at vare et helt Fjerdingsaar, var brudt ud. Den 8. April erklærede de andre Parter i Alliancen, at hvis ikke Forhandlingerne blev genoptagne, vilde hele Alliancens Strejkemagt blive sat i Virksomhed fra den følgende Tirsdag. Forhandlingerne blev genoptagne, men da de ikke førte til noget Resultat, fornyede Alliancen sin Trusel. Baade fra Regeringens og Arbejdernes Side rustede man sig til Kampen, men da greb nogle Medlemmer af Underhuset privat ind og bad de to Parter fremsætte deres Krav. En lille Indrømmelse af Minearbejdernes Formand, Hodges, blev da benyttet af de andre Parter i Alliancen til at trække sig tilbage, og Strejken blev for deres Vedkommende aflyst seks Timer, før den skulde begynde. Det havde vist sig vanskeligt at etablere et virkeligt Samarbejde ¹⁾).

Men samtidig med, at dette Forsøg syntes mislykket, gjordes et andet Forsøg paa at bringe mere Enhed og Kraft ind i den britiske Fagforeningsbevægelse. Tanken om en „Generalstab“, gennem hvilken hele Bevægelsen kunde virke, var kommen frem ved flere Lejligheder. Paa Fagforeningskongressen i 1920 blev Planen godkendt, og i 1921 oprettedes Trade Union General Council. Men Generalraadet har vanskeligt ved at skaffe sig Penge, og det har ingen Autoritet til at paalægge Foreningerne eller deres Medlemmer Strejkebidrag. Der er dog nu trods alt skabt et stedsevarende Fællesorgan i den britiske faglige Arbejderbevægelse.

I Tyskland har der som bekendt lige fra første Færd været en ret stærk Splittelse i Fagforeningsbevægelsen, fordi Forskellen i Livsanskuelse og paa andre Omraader har gjort sig gældende. Hovedmassen af de tyske Arbejdere er vel samlede i de saakaldte „frie“, d. v. s. socialdemokratiske Fag-

¹⁾ Om Triplealliancen og andre nyere Arbejderforhold i England se W. A. Orton: Labour in Transition. London 1921.

foreninger. Men navnlig de kristelige Fagforeninger rummer et betydeligt Mindretal. Og i den sidste Tid er ogsaa de Hirsch-Duncker'ske Fagforeninger, især paa Grund af Tilslutning fra visse Aandsarbejdere, taget stærkt til i Medlemstal og Indflydelse. Ved Krigens Udbrud havde de frie Fagforeninger omtrent $2\frac{1}{2}$ Mill. Medlemmer, de kristelige Foreninger godt og vel 300 000, de Hirsch-Dunckerske ikke meget over 100 000. Omtrent de $\frac{6}{7}$ af de organiserede Arbejdere tilhørte saaledes de frie Fagforeninger. I 1920 var de frie voksede til at have 8 Mill. Medlemmer, de kristelige til 2,2 Mill. og de Hirsch-Duncker'ske til omtrent 650 000. Det var nu knap de $\frac{3}{4}$ af de organiserede Arbejdere, der tilhørte de socialdemokratiske Fagforeninger. Ved Ordet Arbejdere maa man huske paa, at Forskydningen for en stor Del beror paa, at netop andre end de egentlige Arbejdere er kommet med i Fagbevægelsen.

Inden for hver af de tre Lejre er der dog i de senere Aar kommet mere Sammenhold. Forbindelsen mellem samtlige frie Fagforbund var før ret løs. Ganske vist havde der lige fra 1890 været en „Generalkommission der Gewerkschaften“, i Spidsen for hvilken den myndige Carl Legien, død 1920, stod. Men synderlig Indflydelse havde denne Centralinstans ikke, i al Fald ikke før den i Krigens Dage optraadte ret enevældigt. Dens Opgaver var i det væsentlige Indsamling af Oplysninger, Pleje af internationale Forbindelser, Udgivelse af et Centralblad og Indkaldelse af Fagforeningskongresser. Nu er der skabt en stærkere Samling. Paa Fagforeningskongressen i Nürnberg 1919 blev alle de frie Fagforbund sammensluttede til „Allgemeiner deutscher Gewerkschaftsbund“. I Spidsen staar en Bestyrelse paa 15 Medlemmer.

De kristelige Fagforeninger har lige fra Aar 1900 haft en ret fast Fællesorganisation. Denne gik i 1919 op i en højere Enhed, idet den sluttedes sammen med „Gesamtverband Deutscher Angestelltengewerkschaften“ og „Gesamtverband Deutscher Beamten- und Staatsangestellten-Gewerkschaften“ til „Deutscher Gewerkschaftsbund“. De Hirsch-Duncker'ske Fagforeninger, der paa Grund af deres forholdsvis lille Medlemstal har spillet en mindre Rolle, har dog faaet nogen Betydning ved deres udviklede Fællesorganisation. Sammen med en Række Embedsmands- og andre Aandsarbejderforbund har de nu dannet en „Gewerkschaftsring Deutscher Arbeiter-, Angestellten- und Beamtenverbände“.

III.

Amerika er i det foregaaende et Par Gange blevet omtalt. Ogsaa der er nogle af de nyeste Tendenser inden for den faglige Arbejderbevægelse kommet tydelig frem. Men i øvrigt har jo den amerikanske Arbejdervægelse, især paa Grund af den store Rolle, som Indvandringen har spillet, i mange Maader en ejendommelig Karakter. I Herbert Iversens "Amerikanske Tilstande" giver Kapitel 6 en god Orientering i Spørgsmaalet. Men udførligere Besked vil man naturligvis faa gennem amerikanske Bøger. Professor John R. Commons ved Wisconsin's Universitet har netop i de sidste Aar sammen med andre udsendt et Par Bøger, som er af stor Interesse for dem, der vil sætte sig ind i den amerikanske Arbejderbevægelse. Den ene er "History of Labour in the United States" (New York 1918), et stort Oversigtsværk i to Bind, der væsentlig behandler Tiden indtil 1896, men dog ogsaa i et Slutningskapitel omtaler den nyeste Udvikling. Det indeholder ret udførlig Bibliografi og Index. Den anden Bog, som her mere angaar os, er "Trade Unionism and Labor Problems" (Boston 1921), der er en Samling Tidsskriftartikler fra senere Aar.

En af denne Bogs Afhandlinger om Tendenserne i Fagforeningsudviklingen er allerede omtalt. I en anden Artikel i Samlingen behandler Theodore W. Glocker fra Tennessee's Universitet Spørgsmaalet om Sammenslutningen mellem beslægtede Fag. Det fremgaar heraf, at i al Fald ved Krigens Begyndelse var Forholdene i Amerika hverken som i England eller i Tyskland. Medens i England de rent faglige Foreninger (craft unions), og i Tyskland Industriforbundene var fremherskende, havde man i Amerika oftest en Mellemting. Ved Krigens Udbrud var der blandt 133 Fagforbund (national unions) kun 28, der var rene craft unions og kun 5 rene Industriforbund. I alle de andre Tilfælde havde to eller flere Fag slaet sig sammen, men dog uden at faa alle Arbejdere i en bestemt Industri med. Et Skub i Retning af mere Sammenslutning mellem Fagene, særlig i Retning af Industriforbund, er givet af "Industrial Workers of the World", et Forbund, der oprettedes i 1905, og som trods snarlig indtraadt Splittelse og skønt det aldrig har talt synderlig mange Medlemmer alligevel har spillet en betydelig Rolle som Incitament i Arbejdervægelsen¹⁾.

¹⁾ Om Industrial Workers of the World foreligger en meget interessant Monografi i P. F. Brissenden: The I. W. W. Second edition. New York. 1920.

Men foruden Tilskyndelsen fra I. W. W. har ogsaa rent praktiske Erfaringer bidraget til at fremkalde Amalgamationer mellem forskellige beslægtede Fag. Strejker er ofte tabt, fordi der ikke var Samarbejde mellem de forskellige Kategorier af Arbejdere i en Industri. Som Eksempel nævnes Strejken i de store Slagterier i Chikago i 1904. Medens de fleste Arbejdere nedlagde Arbejdet, blev Maskinisterne og Fyrbøderne, der havde deres egen Organisation, i Arbejdet, og derved blev det muligt at forsyne Markedet foreløbig fra de store Lagre i Kølerummene. Havde derimod Maskinisterne standset Kølemaskinerne, vilde Arbejdsgiverne hurtig have maattet give Køb.

Med danske Forhold for Øje er det interessant, naar det i den nævnte Afhandling fremhæves, at det i Amerika vel har været foreslaaet at danne et stort Arbejdsmandsforbund, men at det aldrig er lykkedes ret at føre Tanken ud i Livet. Navnlig den store Indvandring gør det umuligt at regulere Industriernes Tilgang af ikke-faglærte Arbejdere. Kun ved at de ikke-faglærte slutter sig sammen med de faglærte kan det i visse Industrier lykkes de første at give deres Krav Eftertryk. Men det er ikke sjældent hændt, at Fagegoismen har faaet de faglærte Arbejdere til at afslaa Samarbejde med Arbejds-mændene.

En tredie Artikel i den nævnte Bog af George E. Barnett ved John Hopkins Universitetet i Baltimore behandler „The Dominance of the National Union in American Labor Organization“. Ved National union maa nærmest forstaas, hvad vi kalder Fagforbund. I denne Artikel gives der et Tilbageblik over Udviklingen af Fagforeningsbevægelsen i Amerika. Der har været fire Opsvingsperioder. Den første af disse gik fra omtrent 1800 til 1815. Da fremkom de første spæde Spirer til Fagforeningsbevægelsen, men foreløbig kun i Form af smaa lokale Foreninger. I den anden Opsvingsperiode, 1827 til 1838, kom der i de større Byer et Samarbejde i Stand mellem Foreninger i forskellige Fag. Der opstod en Række „City Federations“. Der gik nu en lang Række Aar, hvor Fagforeningernes Indflydelse var ringe. Først efter Borgerkrigen i Perioden 1865—88 kom et nyt Opsving. Denne Gang gik Bestræbelserne især ud paa at skabe store nationale Sammenslutninger, der skulde omfatte alle Arbejdere uden Hensyn til Fag. Af saadanne store nationale Sammenslutninger kan nævnes forskellige, men den eneste, der for os frembyder større Interesse, er „Knights of Labor“, der fra 1878 traadte offentlig frem og i 80erne naaede et meget

stort Omfang. Endelig er der en fjerde Opsvingsperiode fra 1897 og til nu, hvor det er de nationale Fagforbund, der bliver Grundstenen i den store Bygning af organiserede Arbejdere. Og det er Fagforbundet, der øver Kontrol over den lokale Fagforening, ikke omvendt. Ligeledes er det Fagforbundene, der kontrollerer den store Sammenslutning for hele Unionen, „American Federation of Labor“.

Der kunde fra den nævnte Bog anføres Uddrag af endnu flere Artikler, der hver for sig kaster Lys over amerikanske Arbejderforhold. Men det vilde her føre for vidt.

IV.

Halvhundrede Aar er gaaet, siden Lujo Brentano saa at sige opdagede Fagforeningerne for den socialøkonomiske Videnskab. Det skete i hans bekendte Værk „Die Arbeitergilden der Gegenwart“, udkommet i to Bind 1871 og 1872, hvori han skildrer de engelske Fagforeninger. Samtidig skrev han ogsaa i „Jahrbücher“ en Afhandling om Læren om Lønstillingerne, hvor han i Modsætning til de fleste tidligere Socialøkonomer hævdede Fagforeningernes Evne til virkelig at forbedre Arbejdernes Løn. Siden har denne Opfattelse været den herskende i socialøkonomiske Kredse. Men i de seneste Aar er den dog igen blevet bestridt. Det vigtigste Indlæg mod Brentanos Opfattelse er vistnok Adolf Webers „Der Kampf zwischen Kapital und Arbeit“. Det er for saa vidt ikke nogen ny Bog, som den udkom første Gang i 1910 og straks vakte stærk Modsigelse som formentlig arbejderfjendtlig. Men den er nu efter Krigen ikke blot kommet i stærkt revideret Skikkelse (3. og 4. Oplag 1921) med Hensyntagen til alle de mellemliggende Kendsgerninger, men selve Tidsforholdene har givet Bogen i sig selv fornyet og forøget Aktualitet. Jeg skal derfor gaa lidt nærmere ind paa Bogens Indhold, særlig Forfatterens Bestridelse af Fagforeningernes Evne til at forbedre Lønnen.

Største Delen af Adolf Webers Bog giver rent faktiske Oplysninger om Fagforeninger og Arbejdsgiverorganisationer i Tyskland. Den indledes med en Oversigt over Arbejdernes Stilling ved Verdenskrigens Udbrud, og tillige behandles i Indledningen det retslige Grundlag, navnlig Koalitionsretten. Derefter følger Bogens første Del: Partiernes Opmarsch, hvori man først faar Indblik i de tyske Fagforeningers og dernæst Arbejdsgiverforeningernes Historie og deres indre Opbygning.

Anden Del er viet til Skildringen af Organisationernes Sammenhold; tredje Del behandler Kampmidlerne.

Hvad der her særlig skal beskæftige os, er dog ikke noget af det, der hidtil er nævnt, men den fjerde Del af Bogen: Der Kampf und die Volkswirtschaft, og inden for denne atter det andet Afsnit: Die gewerkschaftlichen Erfolgsmöglichkeiten.

Navnlig ud fra den sidste Tids Begivenheder stiller Weber sig paa Forhaand paa et meget pessimistisk Standpunkt, idet han, selv under Forudsætning af, at Fagforeningerne kan fremkalde virkelige Lønforbedringer, anser dette for at være et tvivlsomt Gode samfundsmæssig set. Tiltvungne Lønstigninger betyder ikke altid et socialt Fremskridt, men kan tværtimod være Etapper i et socialt Tilbageskridt, der til syvende og sidst maa føre til en social Katastrofe.

Men hvad nu selve Spørgsmaalet, om Fagforeningerne kan fremkalde reelle Lønstigninger, angaar, undersøger han først dette fra den enkelte Fagforenings Synspunkt. Med Kendsgerningerne for Øje er det naturligvis ikke muligt at nægte, at en Fagforening for den Branche, den repræsenterer, kan faa ikke blot Nominallønnen, men ogsaa Reallønnen til at stige. Han ser dog væsentlig Fagforeningernes Betydning paa en Række andre Punkter end den egentlige Kamp for Forbedring af Lønnen ved Tilbageholdelse af Arbejdskraften. Han nævner særlig fire Punkter:

- 1) De kan udvide Arbejdernes Kendskab til Markedet.
- 2) De kan styrke Arbejdernes Villie til at skaffe sig det bedst mulige Udbytte af deres Arbejdskraft.
- 3) De kan gennem Undervisning og Oplysning øge Arbejderens Skikkethed til Faget og hans Tilpasningsevne til nye Muligheder.
- 4) De kan udnytte alle Muligheder i Markedets Stilling for Øjeblikket ved at organisere forskellig Slags Hjælp: Rejseunderstøttelse, Flytteunderstøttelse, Arbejdsløshedsunderstøttelse o. s. v.

Men over for Nyttens af den egentlige kollektive Optræden stiller Weber sig noget skeptisk. Saaledes synes han langt fra at være en Ven af Tarifoverenskomster. Ganske vist fremhæver han, at det ved disse Overenskomster kan lykkes at overvinde den Mistro, som Arbejderne ellers ofte har over for nye Lønmetoder og andre Forbedringer. Men man bør efter Weber ikke overvurdere Overenskomsternes sociale og økonomiske Muligheder. Man skulde jo ad den Vej kunne faa en

roligere Produktion og en roligere Livsførelse for Arbejderne. Men Overenskomsterne bliver uheldige for Arbejderne, naar vel Nominallønnen forbliver den samme, men naar Reallønnen paa Grund af Svingninger i Pengenes Værdi gør stærke Spring. Man maa heller ikke overvurdere Tarifoverenskomsterne som Fredsoverenskomster, mener Weber. Og i denne Sammenhæng henviser han til, at de kan misbruges paa den Maade, at Arbejdere og Arbejdsgivere i Fællesskab fører Krig mod Forbrugerne ved at gennemtvinge højere Priser paa Væerne.

Nu vel, Weber har utvivlsomt Ret i, at Tarifoverenskomsterne er ikke Midler til at afskaffe alle sociale Onder, og at de kan misbruges paa den ene eller den anden Maade. Men jeg synes, at det er at gaa for vidt at stille sig tvivlende over for deres Betydning i det hele. Det er sandt, at de sidste Aars Prismævltning, ikke mindst i Tyskland, har undergravet Tarifoverenskomsterne med deres Fastlæggelse af Arbejdsbetingelserne for længere Tid. Men dette er jo dog ikke Tarifoverenskomsternes Skyld, men de urolige og unormale Forholds Skyld. Kommer vi tilbage til nogenlunde normale Forhold, vil atter Tarifoverenskomsterne faa øget Betydning og Værdi. Det modsatte vilde betyde, at Udviklingen var drejet et stort Stykke tilbage. Thi lige saa vist som det var et civilisatorisk Fremskridt, at Næveretten afløstes af en ordnet Retspleje, lige saa vist er det et af de største Fremskridt i Civilisation i Forhold til Fabriksindustriens første Tid, at paa Arbejdsmarkedet, i Forholdet mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, Ret er begyndt at gaa for Magt. Tarifoverenskomsterne og deres Hævdelse gennem Retsplejen er ganske vist kun en Begyndelse til retslige Tilstande, thi ved deres Udløb fremkommer der jo store Interessekonflikter. Men det var dog et betydningsfuldt Fremskridt, og man kan næppe tænke sig dette Fremskridt fortsat uden om disse Arbejdets Love.

Medens Weber efter Sagens Natur ikke kan bestride, at den enkelte Fagforening kan forbedre Lønnen inden for sin Branche, retter han sit Hovedslag mod den Paastand, at Fagforeningernes Lønpolitik kan blive til Gavn for hele Arbejderbefolkningen. Som sin Antagonist ser han særlig Carl Legien, den nu afdøde Formand gennem mange Aar for den tyske Generalkommission. Denne havde kort og klart udtrykt Fagforeningernes Politik saadan: Vorenthaltung der Arbeitskraft um eine Steigerung ihres Wertes herbeizuführen. Mod dette vender Weber sig, idet han siger, at Kærnepunktet er dette:

„Er det muligt, at Arbejderne ved den organiserede Kamp mod de kapitalistiske Arbejdsgivere kan faa øget Andel i Samfundets materielle Ydelser, uden at en Gruppe af Arbejderne beriger sig paa Bekostning af en anden Arbejdergruppe?“

I den Sammenhæng gennemgaar Weber, hvad den social-økonomiske Videnskab har haft at sige herom lige fra Adam Smiths Dage. Medens Socialøkonomien lige op til Stuart Mill gennemgaaende havde besvaret dette Spørgsmaal benægtende, fremkom der omkring 1870, navnlig ved Brentano, en ny Teori, der gik ud paa, at det virkelig laa i Arbejderorganisationernes Magt at forhøje alle Arbejderes Gennemsnitsløn, idet denne Lønforhøjelse skulde bæres af de andre Samfundsklasser.

Mod denne Lære vender Weber sig. Han paaviser, at der ogsaa i socialistiske Kredse var udtalt nogen Tvivl om Lærens Holdbarhed. I lang Tid havde man i Fagforeningspressen været enig om, at naar der statistisk kunde paavises gunstige Resultater af en Strejke, var der ogsaa opnaaet en virkelig Forbedring for Arbejderklassen. Men omkring 1910 fremkom der flere kæterske Udtalelser. I „Sozialistische Monatshefte“ skrev 1908 Julius Deutsch en Artikel, hvori han gjorde opmærksom paa, at det laa i Arbejdsgivernes Magt, naar de har tilstaaet en Lønforhøjelse, da at vælte den over paa Konsumenterne ved Forhøjelse af Priserne. Derfor maatte Arbejderne ikke blot sigte paa at fremtvinge Lønforhøjelser, men ogsaa at modvirke en Overvæltning af Arbejdsgivernes Meromkostninger paa Forbrugerne. Ellers vilde Fagforeningernes Virksomhed blive et Sisyfosarbejde. Og i det østrigske socialistiske Maanedsskrift „Der Kampf“ kom der kort efter et Forslag om at indrette Lønfastsættelserne i Tarifoverenskomsterne saadan, at Lønnen kom til at forandre sig i Takt med de vekslende Leveomkostninger. Begge Forslag viser, at man var begyndt at komme under Vejr med, at den blot nominelle Lønforhøjelse var af tvivlsom Værdi.

Idet Weber skelner mellem Lønnen i de enkelte Brancher og den samlede Løn for hele Arbejderklassen eller Sociallønnen, udtaler han, at kun ad to Veje kan Arbejderne effektivt øge Sociallønnen: De maa enten øge den samlede Mængde af Varer, som staar til Raadighed for et Folks økonomiske Liv. Eller de maa opnaa, at der anvendes mindre uproduktivt, og at der derved bliver flere materielle Midler til Arbejdernes Raadighed.

Hvad en Stigning af Produktiviteten angaar, da mener Weber, at det er et Spørgsmaal, om en Lønforhøjelse, der er

gennemtvunget gennem en Kamp mellem Kapital og Arbejde, kan drage en øget Ydeevne fra Arbejdernes Side med sig. Thi til en Stigning af Arbejdsydelsen hører ikke blot mere Kraft til Arbejdet, men ogsaa en tiltagende Villie til Arbejdet. Og Arbejdsvillien bliver netop undergrave af den Udbytnings-teori, der er herskende blandt Arbejderne, og som ogsaa har gennemtrængt de i Fagforeningerne organiserede.

Men hvis de højere Lønninger ikke kan føre til forøget Arbejdsintensitet, saa kunde man med Schönhof tænke sig, at de førte til Forbedringer i Teknikken for at spare Arbejde. Dette sker vel ogsaa, men om det fører til forbedrede sociale Forhold, mener Weber, er en anden Sag. Det vil jo nærmest øge Utilfredsheden blandt Arbejderne. „I det hele vil i hvert Fald en hensigtsmæssig Produktivitetstigning sikrere kunne forventes, naar Arbejdsgivere og Arbejdstagere endrægtig har det fælles Maal for Øje, end naar de i forbitret Kamp gensidig betager hinanden Lysten til at skabe“.

Der er dog een Maade, paa hvilken der kan blive indført Besparelser i Samfundets Økonomi til Bedste for Arbejderne. Ved Kampene bliver de mindre Arbejdsgivere især holdt nede, og Koncentrationstendensen indenfor Industrien faar endnu mere Raaderum. Men at flere Arbejdere kommer ind under Storbefdrifter, betyder, at de rent økonomisk bliver bedre stillede. Hensyn maa dog tages til den af Bücher og andre paaviste Begrænsning for Udbyttets Tiltagen med Bedriftens Størrelse, ogsaa i Industrien.

Men kan Weber saaledes gøre visse hypotetiske Indrømmelser til den Anskuelse, at Fagforeningerne kan forbedre Sociallønnen, saa bestrider han bestemt, at dette kan ske ved Nedgang i de andre Former for Indtægt.

Øgelse af Lønnen ved Afskaffelse af Renten for Kapital kan ikke godt tænkes, thi Renten kan ikke undværes som Regulator og som Sparepræmie. Men man kunde tænke sig, at Renten paa Grund af Fagforeningernes Bestræbelser for at forbedre Lønnen kunde blive nedsat. Naturligvis kan dette ske, hvor et Monopol har udnyttet Forbrugerne utilbørligt. Men i al Almindelighed, siger Weber, kan Renten ikke nedsættes gennem Krig, heller ikke gennem de sociale Kampe. Bliver Kapitalen knappere, og det bliver den netop ved Kampene, saa vil Renten netop stige. Under den fremskridende økonomiske Udvikling er der en Tendens til Nedgang i Kapitalrenten. Men Faren er stor for, at denne Tendens bliver kompenseret, ja overkompenseret gennem den tvungne Lønforhøjelse og det

dermed følgende større Forbrug af Varer til rent konsumtive Formaal.

Man maa unægtelig give Weber Ret i, at den Udvikling, som satte ind omtrent ved Aarhundredeskiftet, efter at Renten allevegne i 80erne var kommet ned paa et Minimum, synes at bekræfte hans Teori. Renten steg igen, og medens Arbejderne fremdeles opnaaede mange nominelle Lønstigninger, steg den reelle Løn i det hele og store ikke. Men man maa jo ikke glemme, at Rentens Stigning vel kan forklares ud fra andre Aarsager end Fagforeningernes Lønkampe. Den vældige Udvikling inden for visse Industrier som Elektricitetsindustrien stillede Krav om store Kapitaler. Den stigende Demokratisering af Samfundene forøgede Staters og Kommuners Udgifter og dermed deres Laanetrang meget stærkt. Rustningsudgifterne maa naturligvis ogsaa nævnes. Weber kan i nogen Maade have Ret; men det vilde vist være grumme vanskeligt at paavise det eksakt. Der er jo ogsaa stor Forskel paa militære og sociale Kampes Indvirkning paa Kapitalbehovet. De militære Kampe kræver ikke blot en Mængde direkte Udgifter til Krigsmagtens Underhold, men ogsaa en fuldstændig uproduktiv Anvendelse af Kapital til Krigsindustrier, medens der ved sociale Kampe væsentlig kun bliver Tale om Arbejdernes Underhold fra Arbejdsstandsningens Udbrud til dens Ophør.

Naar der tales om, at Arbejdernes Lønstigning drager Midler bort fra produktiv Anvendelse til rent konsumtiv Anvendelse, maa det vel heller ikke overses, at selv om Arbejderne hver for sig sjældent sparer noget, saa bidrager de dog kollektivt til Opsamling af Kapital gennem deres Fagforeninger, Brugsforeninger og Hjælpeforeninger. Det drejer sig her om meget betydelige Kapitaler, hvoraf største Delen vil kunne mere varigt udlaanes eller anbringes i Aktier o. s. v.

Heller ikke Risikopræmien for Udøvelsen af en Virksomhed vil, mener Weber, kunne formindskes til Gunst for Arbejdslønnen ved Arbejdernes Lønpolitik gennem Fagforeningerne. Tværtimod maa alle Arbejdsgivere ved deres Kalkulationer være nødte til at regne med Tab ved Arbejdsindstillinger. Endnu mindre vil det ved Fagforeningernes Magtmidler være muligt at afskaffe eller formindske de forskellige Fortrinsrenter. Og endelig vil det heller ikke kunne fremtvinges, at Driftsherregvinsten bliver mindre. Selv om det var muligt, vilde det ikke i Længden kunne betale sig at give Driftsherrene en saa lille Løn, at de ikke vilde gøre dem det paalagte Arbejde ordentligt. Man kunde tænke sig, at Driftsherren vilde

anvende en mindre Del af sin Indtægt til Forbrug og mere i Produktionens Tjeneste. Men dette lader sig ikke fremtvinge. Og det vil snarest være saadan, siger Weber, at naar den samlede Sum, som tilfalder Driftsherren til hans frie Raadighed, bliver mindre, vil han derfor ikke indskrænke sine Livsvaner, men snarere lægge mindre hen som Kapital. For øvrigt er Summen af dem, der tilhører den nogenlunde velstillede Arbejdsgiverstand, i Forhold til Arbejdernes Tal saa ringe, at selv om de vilde indskrænke deres Forbrug noget, kunde der deraf kun udspringe en meget lille Forbedring for Arbejderne.

Efter at Weber saaledes har fundet alle Sunde lukkede, som skulde føre ud til en virkelig Forbedring af Sociallønnen ved Fagforeningernes Lønpolitik, omtaler han endnu Fagforeningernes Betydning til Arbejdstidens Forkortelse, saa at der kan gives Arbejderne mere Lejlighed til Dannelse og Udvikling. Her kan i og for sig naas noget; men Spørgsmaalet er, hvem der bærer Omkostningerne derved. Arbejdstidsforkortelsen har, siger han, en Tendens til at formindske Sociallønnen. Og det samme gælder endnu mere om den Tendens til at nedsætte Arbejdsintensiteten, som mange Gange spores og undertiden ligefrem forkyndes i Fagforeningspressen.

Det kan ikke nægtes, at Adolf Weber gennemfører sin Argumentation med stor Konsekvens, og at den straks kan virke overvældende. Og man maa være enig med ham i, at uden en Villie til at opretholde og øge Produktionen kan Arbejderne hverken enkeltvis eller ved Sammenslutning skaffe en virkelig Forbedring i deres Kaar. Hvor intet eller hvor mindre er, har Kejseren og ogsaa Arbejderne tabt deres Ret helt eller delvis. Men alligevel kan det ikke nægtes, at Weber ser Sagen meget ensidig. Han vil dog vel ikke paastaå, at Arbejderne var bedre stillede, hvis de ikke sluttede sig sammen og hævdede sig. Det har ellers lige fra Adam Smiths Dage været godt Latin, at den enkelte Arbejder er prisgivet Arbejdsgiveren, der altid er i et stiltiende Forbund med andre Arbejdsgivere. Webers Indlæg har Betydning til at modarbejde en Overvurdering af Fagforeningernes Magt til at omskabe Forholdene. Der er saa mange andre Momenter, der gør sig gældende i den Henseende. Det er ogsaa rigtigt, at Fagforeningernes Magt og deres Kampmidler kan misbruges. Men hvad er der, som ikke kan misbruges? Jeg anser det for givet, at ikke blot Sammenslutningen i Almindelighed, men ogsaa de særlige Midler, som den kan anvende, f. Eks. Strejken, paa et givet Tidspunkt kan skabe Arbejderne virkelig Fordel. Men

anvendt til forkert Tid eller paa forkert Maade kan Kampmidlerne naturligvis skade Arbejderne og har utvivlsomt ofte gjort det. Arbejderklassen kan ikke forbedre sine Kaar i det ubegrænsede. Grænsen vil snart være naaet, især i en Tid, hvor hele Samfundet er forarmet. Men skal Arbejderklassen overhovedet forbedre sine Kaar, saa maa den dog anvende et eller andet Middel, og dette kan efter al Erfaring ikke være andet end Sammenslutning med de Konsekvenser, som Sammenslutning nødvendig har. Det er dog almindelig antaget og kan statistisk paavises, at Arbejderne har forbedret deres Real-løn stærkt i sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede. Mange Faktorer kan her have været medvirkende, men ingen, som har beskæftiget sig en Del med den økonomiske og sociale Historie i dette Tidsrum tør dog vel til syvende og sidst paa-staa, at en saadan Fremgang vilde være sket uden Arbejder-nes egen Indsats gennem deres Sammenslutninger.

V.

Det kan endnu anføres, at der samtidig med den sidste Ud-gave af Webers Bog fra anden Side er kommet en ret udfør-elig Fremstilling og Vurdering af Fagforeningernes, særlig de tyske Fagforeningers Virksomhed. Det er Siegfried Nestriepke: Die Gewerkschaftsbewegung. Første Bind (2den Udgave. Stuttgart 1922. 466 S.) indeholder dels en Fremstilling af Fag-foreningernes Væsen og Virksomhed i Almindelighed, dels en historisk Fremstilling af den tyske „frie“ Fagforeningsbevæ-gelses Udvikling indtil Verdenskrigen. I andet Bind (Stuttgart 1921. 475 S.) skildres de frie Fagforeninger under Krigen og Revolutionen og til sidst de andre Grene af den tyske Fagfor-eningsbevægelse. Et tredje Bind skulde bringe en Skildring af Fagforeningerne i andre Lande. De to første Bind af Bogen, som jeg har læst, forekommer mig at være en god og ædrue- lig Fremstilling. Forfatteren synes at være Socialdemokrat, men han skildrer meget objektivt. Kun over for Legiens og andre Fagforeningslederes Nationalisme under Krigen kommer en ret skarp Kritik frem. Her skal kun efter Bogen anføres noget om Krigens og Revolutionens Indvirkninger paa Fagforeningerne, for saa vidt det ikke har været skildret tidligere i denne Ar- tikel.

Foruden Krigens Indvirkning paa Fagforeningernes Med-lemstal gjorde den sig særlig gældende paa to Omraader. For det første blev alle demokratiske Former tilsidesat for Styrelse

fraoven, eller, som Nestriepke siger, „Instanzenpolitik“. Den 2. August 1914 udtalte Legien: „Saadan som Tingene nu ligger, hører Demokratiet i Fagforeningerne op, nu maa Bestyrelserne træffe Afgørelser paa eget Ansvar, og det saadan som de kan forsvare det for deres Samvittighed.“ I Længden kunde dette Enevælde dog ikke opretholdes. Allerede i 1917 og endnu mere i 1918 udbrod der paa Trods af Lederne stærke Strejkebevægelser. Og Metalarbejderforbundets Medlemmer gik i Spidsen for Oppositionen mod Ledernes Nationalisme. Det andet karakteristiske Træk efter Krigens Udbrud var Borgfreden, der bl. a. gav sig Udslag i Afslutningen af „Arbeitsgemeinschaften“ mellem Arbejdsgivere og Arbejdere i forskellige Fag. Gennem disse samvirkede de to Parter særlig til at skaffe Arbejde; navnlig tog man sig af Krigsinvalidernes Anbringelse.

Efter Revolutionen skyllede Medlemmernes Trang til at ytre sig i Ord og Gerning over alle Bredder. Den første Bølge lagde sig vel hurtigt; men som blivende Resultat opstod dog en ikke lille Ændring i Fagforeningernes Maal og Midler.

Saaledes forskødes Maalet med Hensyn til Arbejdstiden derved, at en Forordning straks efter Revolutionen indførte 8 Timers Arbejdsdagen over hele Linien. Inden længe higede visse Fag videre, særlig Bjærgværksarbejderne, der forlangte Skifter paa 6 Timer, og ogsaa snart opnaaede 7 Timer.

Ogsaa paa Lønnens Omraade dukkede nye Maal op. Man tumlede blandt andet med helt nye Lønformer. I Breslaus Fagforeninger drøftedes et System, som var opstillet af Dr. Wagner i Römmich, og som gik ud paa, at alle Arbejdere skulde have en bestemt Grundløn, og dertil skulde føjes Tillæg for gifte, Børnetillæg, Lokaltillæg, Fagtillæg o. s. v. Ogsaa glidende Lønskalaer, efter hvilke Lønnen skulde variere med Livsfornødenhedernes Pris, var paa Tapetet. Men som Følge af de særlige Valutaforhold med Markens stærke Fald fik den Slags Lønninger ikke saa stor Betydning i Tyskland som hos os og andendets. Dog afsluttedes i Foraaret 1920 i Flensborg en Overenskomst mellem Fagforeningerne og Arbejdsgiverforeningen om Anvendelse af glidende Lønninger.

Et af Fagforeningernes vigtigste nye Maal efter Revolutionen var at tage Stilling til Spørgsmaalet om økonomisk Demokrati. Raadssystemet var kommet stærkt i Forgrunden. De tyske Fagforeninger maatte afvise den planløse Konkurrence, som Raadene paaførte dem, men maatte til Gengæld interessere sig for Spørgsmaalet om Arbejdernes Indflydelse paa Bedriftens Ledelse. Og da dette Spørgsmaal i det væsentlige

var løst ved Bedriftsraadsloven af 1920, maatte Fagforeningerne bestræbe sig for at vinde Indflydelse paa Raadenes Sammensætning.

Blandt de Midler, som Fagforeningerne anvender, var og blev Strejken det vigtigste. Men i Steden for de fraoven planlagte Strejker traadte nu ofte de vilde Strejker, hvor Arbejderne i en enkelt Bedrift gav deres ofte meget vidtgaaende Krav Eftertryk ved Strejke, naar Arbejdsgiveren ikke straks var villig. Efterhaanden faldt vel Forholdene noget mere i Ro, men Strejkevaabenet blev i lang Tid ved at sidde løsere i Skeden end før. Og mange Arbejdere, som før ikke havde kendt til at strejke, Søfolk, Lodser, Køkke, Opvartere, Gas- og Elektricitetsarbejdere, Tjenestefolk og Landarbejdere, Jernbanefolk og Postmænd, kom nu godt med. Tillige begyndte man, hvad de tyske Fagforeninger ellers altid havde afvist, at benytte Strejken i politiske Formaals Tjeneste. Det vigtigste Tilfælde indtraadte i Foraaret 1920, da Kapp og Lüttwitz forsøgte deres Kup. Da udstedte straks Styrelsen for „Allgemeiner Deutscher Gewerkschaftsbund“, sammen med Bestyrelsen for „Afa“ et Opraab til Generalstrejke, som ogsaa straks blev efterkommet og udøvede sin Virkning.

Selv Tilfælde af direkte Aktion forekom nu, oftest ganske vist imod Ledernes Billigelse. Men med selve Ledernes Billigelse, ja efter deres Ordre anvendtes den direkte Aktion i Kampen for Opretholdelsen af Tysklands Neutralitet i Krigen mellem Rusland og Polen. Arbejderne nægtede efter Ledernes Ordre at befordre Jernbanevogne med Ammunition og andet Krigsmateriel gennem Tyskland ligesom at tilvirke Krigsmateriel for nogen af Parterne.

VI.

Der kunde anføres endnu flere Træk fra de seneste Aars faglige Arbejderbevægelse. Men det ligger uden for nærværende Artikels Ramme.

Dog maa det betones, at den stærke Opsvulmen af Fagforeningernes Medlemstal, som er omtalt i Begyndelsen af Artikelen, i de seneste Aar atter er svundet noget. Herhjemme kulminerede Medlemstallet i 1920, ved hvis Udgang der var 362 000 fagorganiserede Arbejdere. Men den 1. April 1922 var dette Tal gaaet ned til 310 000. I England naaedes ogsaa Maksimum i 1920 med 8,5 Mill. Medlemmer, medens der i 1921 kun var 6,7 Mill. Den samme Tendens mærkes vist

overalt. Og jeg tænker ikke, at denne Reduktion, for saa vidt den ikke fortsætter sig alt for længe, egentlig beklages i selve de ansvarlige Fagforeningskredse. Det hører til de seneste Aars Nydannelser i Socialøkonomien, at man ikke blot taler om Minimum og Maksimum, men tillige og særlig om Optimum. Ernst Abbe, som jo egentlig var Fysiker, har paa mønstergyldig Maade anvendt dette Begreb i sin Undersøgelse af Virkningerne af Arbejdsdagens Forkortelse. Karl Bücher har i sin klassisk klare Afhandling „Das Gesetz der Massenproduktion“ (optaget i „Entstehung der Volkswirtschaft“ II) paavist et Optimum for de industrielle Bedrífers Størrelse. Her i Tidsskriftet har bl. a. Professor Birck opereret med Optimum i sin Artikel i 1921 om increasing og decreasing return. Ogsaa med Hensyn til Menneskers Organisation for Opnaaelse af bestemte Maal kan der vist tales om et Optimum, der muligvis kan naas, længe før Maksimum er naet.

Vi har før Krigen beundret den tyske Organisation. Vi begynder maaske nu at se, at denne Organisation i høj Grad har haft sine Fortrins Fejl, ja at Organisationen har været drevet for vidt. Ogsaa med Hensyn til Arbejdernes Organisering i Fagforeninger maa der utvivlsomt findes et Optimum, selv om det efter Sagens Natur ikke let vil kunne lade sig gøre at finde noget eksakt Udtryk derfor. Man kan ved at beskæftige sig med den faglige Arbejderbevægelses Historie faa det Indtryk, at der opnaaedes mest, da de organiserede Arbejdere var som en lille Elite af Stødtropper inden for visse Fag. Jeg tør ikke paastaa, at dette Indtryk er rigtigt. Utvivlsomt er der ogsaa opnaaet store Resultater af Landsorganisationer, der omfatter største Delen af det paagældende Lands Arbejdere. Men Styrken vokser ikke ligefrem med Tallet. De senere Aar synes at have vist, at der kommer et Punkt, hvor en yderligere Forøgelse af Antallet af Medlemmer nærmest betyder Svækkelse, fordi Kvaliteten af Medlemmerne lider for meget. Fremtiden vil vise, om den faglige Arbejderbevægelse til Gavn for sig selv og Samfundet vil kunne finde det rette Optimum, det Ligevægtpunkt, hvor Organisationen udretter mest.